

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/10 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизиллович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

Норматов Бекзод Ақром ўғли – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги

Тошкент давлат педагогика университети,
Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология
фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги
Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Карамаддиновна –
психология фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари
университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари
доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт
бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология
фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари
доктори, профессор, Ўзбекистон миллий
университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология
фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар
доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор,
Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар
доктори, доцент, Ўзбекистон миллий
университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Norbekov Ahmadjon Norbekovich

XX-ASRNING BIRINCHI YARMIDA O'ZBEKISTONNING SIYOSIY -IJTIMOIY VA IQTISODIY

HOLATI 11-18

Eliboyev Ozodjon Po'lat o'g'li

BAQTIRIYANING KUSHONIYLAR DAVRI SHAHARSOZLIGI VA ME'MORCHILIGI..... 19-23

Нуритдинова Нодира Сирожовна

XX-АСР БОШЛАРИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ (СЕНАТОР К.К. ПАЛЕН

ТАФТИШ МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА)..... 24-28

Чориев Шоҳрух Холтура ўғли

ЎРТА ОСИЁ ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИДА САРОЙ АРХИТЕКТУРАСИ ИЖТИМОИЙ

СТРАТИФИКАЦИЯНИ ЎРГАНИШ МАНБАСИ СИФАТИДА 29-38

Жумаева Шоира Бердияровна

МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИНТАҚАСИДА ЗИЁРАТ ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА

МУҚАДДАС ҚАДАМЖО ВА ЗИЁРАТГОҲЛАРНИНГ ЎРНИ 39-43

Jo'rayev Muxriddin Xasanovich

MOVAROUNNAHRLIK MUHADDISLARNING ILMIY SAFARLARI VA SAFAR YO'LLARI

GEOGRAFIYASI..... 44-51

Муқимова Рисолат Рустамжон қизи

ЗИЁРАТ МАРОСИМЛАРИДА ТАБИАТ КУЛЬТИ БИЛАН БОҒЛИҚ УРФ-ОДАТЛАР 52-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич

ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА ТЎЛОВ ҚОБИЛИЯТИ БОШҚАРУВ ҲИСОБИНИНГ

ИЛМИЙ – МЕТОДОЛОГИК ЁНДОШУВИ 57-69

Baxriddinova Yulduz Baxriddinovna

MINAQALARDA FARMATSEVTIKA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI 70-75

Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHDA AGROBIOKIMYO XIZMATLARINI

TAKOMILLASHTIRISHNING OBYEKTIV ZARURATI 76-86

Ибадуллаев Дилшад Ибрагимович

ИНВЕСТИЦИЯ САЛОҲИЯТИНИ МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИГА ТАЪСИРИНИ

ЭКОНОМЕТРИК БАҲОЛАШ АСОСЛАРИ 87-92

Исламтудинова Дина Файзрахмановна

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА РЕСПУБЛИКИ

УЗБЕКИСТАН 93-102

Qobiljon Isaev

O'ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA (JST) A'ZO BO'LISHINI IQTISODIY

BAHOLASH 103-110

09.00.00 – FALSAFA FANLARI*Xaitov Elmurod Bekmurodovich*

O'ZBEKISTONDA "AHOLI HAYOT SIFATI"GA ASOSIY YONDOSHUVLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR (IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLIL) 111-116

Расулов Зоҳиддин Усарович

СПОРТ ЭСТЕТИКАСИ: РИТМ, ХАРАКАТ ВА МАДАНИЯТНИНГ УЙЎНЛИГИ 117-122

Тавмурадов Жамшид Элмурадович

АБДУЛҚОДИР БЕДИЛНИНГ ҲАЁТ ЙЎЛИ: ФАЛСАФА ВА АДАБИЙ МЕРОС 123-128

Davronov Otabek Ulug'bek o'g'li

YUSUF QORABOG'IIY SHAXSIYATI VA FALSAFIY-ILMIY MEROSI 129-132

Muxtorova To'tixon Solijonovna

FALSAFA FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR: METODLAR VA AMALIYOTLAR 133-137

Akramov G'iyosiddin Najmiddinovich

MARGINALLASHUV TUSHUNCHASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLILI 138-142

Ahmedova Dilrabo

DINIY BAG'RIKENGLIKNING YOSHLAR IJTIMOIIY, MA'NAVIIY QIYOFASI SHAKLLANISHIDAGI IJTIMOIIY POTENSIALI 143-150

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Abdunabiyev Sunnat Botirovich*

IBN BATTUTANING «SAYOHATNOMA» ASARIDA TARIXIIY SHAXSLAR NOMINING TARJIMADA BERILISHI 151-159

Seytnazarova Injayim

ADABIYOTSHUNOSLIK SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAHLILI 160-168

Tukhtakhodjaeva Zulfya

PHRASEOLOGY AS A SUBSYSTEM OF THE ENGLISH VOCABULARY 169-174

Abdusalamov Doniyor Togayali ogli

REFLECTION OF THE CONCEPT OF «POLITENESS» IN THE PHRASEOLOGICAL AND PAREMIOLOGICAL RESERVOIRS OF THE COMPARED LANGUAGES 175-179

Axmedov Anvar Botirovich

TILNING NOMINATSIYA TIZIMIDA O'ZLASHMA SO'ZLAR 180-184

Aminov Farrukh Komiljon Ugli

THE EVOLUTION OF MEDIA DISCOURSE: FROM TRADITIONAL FORMS TO MULTIMODAL REPRESENTATIONS IN DIGITAL SPACES 185-193

Sharipov Bobur Salimovich

RETSIPROKLI SEMANTIK DERIVATSIYA 194-201

Abduganiyeva Zebuniso Abduhafizovna

ILMIY DISKURSNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 202-205

Samatov Farxod Muminovich

O'ZBEK VA INGLIZ TILIDA "TV" SEMANTIK MAYDONI LEKSIK BIRIKLARINING SO'Z YASALISH XUSUSIYATLARI (ABBREVIATURALAR MISOLIDA) 206-210

Kendjayeva Zemfira

METAFORIK POLISEMIYANING LINGVISTIK YUMORI..... 211-216

Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Uzoqova Durdona Baxtiyor qizi

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA «HID», «IS» KONSEPTINING SEMANTIK TAHLILI 217-221

Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi

ALISHER NAVOIYNING "NASOYIM UL-MUHABBAT" TAZKIRASI VA SULAMIYNING "TABAQOT US-SUFIYA" ASARLARI O'RTASIDAGI MUSHTARAKLIKLER 222-226

Шарапова Лола Станиславовна

ИЛЛЮЗИЯ И РЕАЛЬНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ МАГИЧЕСКОГО РЕАЛИЗМА..... 227-232

Ҳакимова Мастура Файзиллаевна

ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК МАҚОЛЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ ДУНЁ ТАСВИРИНИ АКС ЭТИШДАГИ АҲАМИЯТИ ВА ЛЕКСИК МАЪНОНИНГ РИВОЖЛАНИШИ (КЕНГАЙИШИ) 233-239

Mo'soyeva Hayitgul O'roqovna

"HEART" – "YURAK" SO'ZLI METAFORALARNING INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI KOGNITIV TAHLILI 240-245

Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TEZ AYTISHLARNING STRUKTURAVIY TAHLILI 246-250

Багаутдинова Ильмира Салаватовна

ВЛИЯНИЕ РОДНОГО ЯЗЫКА НА ПРОИЗНОШЕНИЕ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ 251-255

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Nuraliyev Oyatillo Abduvaliyevich

EFFECTIVE PRACTICES FOR DRAWING YOUNG TALENT TO UZBEKISTAN'S PUBLIC CIVIL SERVICE 256-268

Алиев Асилбек Кадирович

ВОПРОСЫ ОТГРАНИЧЕНИЯ МАССОВЫХ БЕСПОРЯДКОВ И ГРУППОВОГО ХУЛИГАНСТВА 269-275

Hong Weixing

INTERNATIONAL LAW AS THE FOUNDATION FOR THE DEVELOPMENT OF TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA 276-284

Султанова Сабохат Алишеровна

ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ОЦЕНКИ РЕГУЛЯТОРНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 285-290

Jonuzoqova Yulduz Izzatulla qizi

O'ZBEKISTONNING AXBOROT TEXNOLOGIYALARI SOHASIDAGI TRANSMILLIY JINOYATLARGA QARSHI KURASH MASALALARI 291-298

Абдусамиева Дилрабо Абдувахоб кизи

ПРЕВЕНТИВНАЯ ФУНКЦИЯ ПОСТПЕНИТЕНЦИАРНОЙ РЕСОЦИАЛИЗАЦИИ 299-304

Khalikov Khayot

THE ROLE OF MODEL UNITED NATIONS IN SHAPING GLOBAL LEADERS AND LAWYERS: A CASE STUDY ON UZBEKISTAN'S YOUTH 305-311

Даулетова Динара Даулетовна

ПРИЧИНЫ И УСЛОВИЯ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ ХИЩЕНИЮ ЧУЖОГО ИМУЩЕСТВА .. 312-317

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Толипов Бахтиёр Хамитович

БЎЛАЖАК ИҚТИСОДЧИЛАРДА АНАЛИТИК ТАФАККУРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
САМАРАДОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК ВОСИТАЛАРИ 318-324

Собирова Гулибарно Зайнитдин қизи

ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ
РУССКОГО ЯЗЫКА 325-335

Xolmatova Ziroatxon Anvarovna

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TASHXISLASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA
INNOVATION-METODOLOGIK YONDASHUVLAR 336-339

Abduxoliqov Sardor Safarovich

YOSH DZYUDUCHILARNI JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA HARAKATLI
O'YINLARNING O'RNI 340-344

Usmonova Mohizoda Avazjon qizi

GLOBOL TA'LIM MUHITIDA TALABALARNING MULOQOT MADANIYATINI INTEGRATIV
YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH TIZIMI 345-348

Xodjiyeva Zumrad

MEZONLARGA ASOSLANGAN BAHOLANISHNING CHEKLANGAN DOIRASI 349-352

Turdiyev Ismoil Allayorovich

OLIY TA'LIM HAYOTIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI
HAQIDA 353-358

Ibadullaev G'ayrat Akmuradovich

BO'LAJAK FIZIKA-ASTRONOMIYA O'QITUVCHILARINING KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODLARI 359-364

Ishonkulov Sherali Sharifovich

TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA RAQAMLI
DASTURLARDAN FOYDALANISH 365-372

Raxmatov Rafik G'ayratovich

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR RIVOJLANISHIDA TURMUSH TARZINI
SOG'LOMLASHTIRISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK
IMKONIYATLARI 373-378

Xalmuratova Shaxnoza Bekmurzaevna

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING RISKOLOGIK MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI 379-383

Meliboyeva Nodira Qaxramanjanovna

MIRSODIQ TOJIYEV MEROSI (CHANG UCHUN YARATGAN ASARLARI MISOLIDA) 384-387

Qodirov Mirjalol Tolmasovich

TA'LIMDA GIPERMATNLI AXBOROT MODELLARINI QURISHNING ZAMONAVIY
TEKNOLOGIYALARI VA ASPEKTLARI 388-392

Karimova Aziza

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI SCAMPER TEXNIKASI ORQALI BOLALARNING KREATIV
TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHGA O'RGATISH METODIKASI 393-399

Nishonov Nodir Alimjanovich

BO`LAJAK O`QITUVCHILARDA FUTUROLOGIK TAHLIL QILISH KO`NIKMALARINI

RIVOJLANTIRISHNING MUHIM ASPEKTLARI 400-404

Xidirova Durdona Muxtorovna

SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA O`QUVCHI QIZLARNI IJTIMOIMADANIY

MUNOSABATLARGA TAYYORLASH MEKANIZMLARI 405-408

Received: 10 December 2024
Accepted: 15 December 2024
Published: 25 December 2024

Article / Original Paper

LIMITED SCOPE OF CRITERIA-BASED ASSESSMENT

Khodjiyeva Zumrad

Teacher, Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract: The author considers the assessment process as one of the most important elements of modern teaching and learning: the effectiveness of the educational process management largely depends on the correct organization of assessment. This article reveals the concept of criteria-based assessment as assessment, in which the learning outcomes of each student are correlated with a specific educational goal. The advantages and types of criteria-based evaluation are highlighted.

Key words: assessment process, criteria-based assessment, summative assessment, formative assessment, rubrics, benefits of creative assessment, checklist.

MEZONLARGA ASOSLANGAN BAHOLANISHNING CHEKLANGAN DOIRASI

Xodjiyeva Zumrad

O'qituvchi, Samarqand davlat chet tillar institute

Annotatsiya: Muallif baholash jarayonini zamonaviy o'qitish va o'qitishning eng muhim elementlaridan biri deb hisoblaydi: o'quv jarayonini boshqarish samaradorligi ko'p jihatdan baholashni to'g'ri tashkil etishga bog'liq. Ushbu maqolada har bir talabanning ta'lim natijalari aniq ta'lim maqsadi bilan bog'liq bo'lgan baholash sifatida mezonlarga asoslangan baholash tushunchasi ochib berilgan. Mezonlarga asoslangan baholashning afzalliklari va turlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: baholash jarayoni, mezon asosidagi baholash, summativ baholash, formativ baholash, rubrikatorlar, ijodiy baholashning afzalliklari, nazorat varag'i.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI10Y2024N48>

Pedagogik harakatning asosiy tamoyili ta'lim oluvchilarning rivojlanishiga yordam berishdir. Talabanning o'rganishi va rivojlanishi doimo o'zgarish jarayonida. Talabanning ta'lim mustaqilligi, tashabbuskorligi va mas'uliyatiga erishish uchun bolaning nazorat qilish va baholash mustaqilligi alohida ahamiyatga ega, ya'ni o'z faoliyatini va sinfdoshlarining faoliyatini mustaqil nazorat qilish va baholash, o'z faoliyatini aniqlash va bartaraf etish qobiliyati. ta'lim jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarning sabablari. O'quvchilarning yutuqlarini baholashning bunday yondashuviga talab mavjud bo'lib, u o'quv jarayonidagi salbiy tomonlarni bartaraf qiladi, o'quv jarayonini individuallashtirishga yordam beradi, o'quvchilarning o'quv motivatsiyasi va mustaqilligini oshiradi [1].

Hozirgi vaqtda ta'limning asosiy maqsadi tashqi dunyo bilan o'zaro munosabatda bo'lishga, o'z-o'zini tarbiyalashga va o'z-o'zini rivojlantirishga tayyor raqobatbardosh shaxsni rivojlantirishdir. Ta'lim muassasalarda ushbu muammolarni hal qilish uchun o'quvchilarning ta'lim yutuqlarini kutilayotgan ta'lim natijalariga muvofiq baholashning yangi tizimini joriy etish kerak: ta'lim yutuqlarini baholashning ob'ektiv va ishonchli tizimlaridan biri bu mezon

asosida baholashdir. Baholash jarayoni zamonaviy ta'lim va tarbiyaning eng muhim elementlaridan biridir. O'quv jarayonini boshqarish samaradorligi ko'p jihatdan baholashni to'g'ri tashkil etishga bog'liq. Mezon asosidagi baholash - bu ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilariga oldindan ma'lum bo'lgan, ta'lim maqsadlari va mazmuniga mos keladigan, asosiy ta'limni shakllantirishga hissa qo'shadigan aniq belgilangan, birgalikda ishlab chiqilgan mezonlar bilan o'quvchilarning ta'lim yutuqlarini taqqoslashga asoslangan jarayon. talabalarining kompetentsiyalari [3]. Yangi baholash tizimini joriy etish jarayon uzoq va mashaqqatli. Ta'lim oluvchilarining stressining sabablarini hamma biladi - bu asossiz yuqori o'quv yuki va o'qituvchilarning avtoritar xatti-harakati va o'qitish usullarining maktab o'quvchilarining yosh imkoniyatlariga mos kelmasligi, o'quvchilar ishini baholashda o'qituvchining subyektiv munosabati. Ob'ektiv bo'lmagan baholash butun ta'lim jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Osonlik bilan yaxshi baho olish talaba o'rganishga bo'lgan rag'batini yo'qotadi. Noto'g'ri yomon baho ham xuddi shunday ta'sirga olib kelishi mumkin: talaba o'rganishni butunlay to'xtatadi. Ob'ektiv baholash stressni keltirib chiqarmaydi. Shu sababli, sog'liqni saqlashni tejaydigan turli xil ishlanmalar orasida bugungi kunda baholash tizimini o'zgartirishga harakat qilayotganlar qiziqish uyg'otmoqda. Haqiqiy salomatlik tejaydigan omil - bu baholash mezonlari ochiq muloqot davomida o'qituvchi va talabalar tomonidan birgalikda ishlab chiqilishi, ikki tomon o'rtasida o'ziga xos ijtimoiy shartnoma tuzilishi mumkin. Mezonlarga asoslangan baholashning afzalliklaridan biri bu sog'liqni saqlash salohiyati, talabalar va pedagoglarning sog'lig'ini saqlash imkoniyatlaridir.

Mening uslubiy faoliyatimning asosiy yo'nalishlaridan biri ta'lim jarayoniga mezon asosidagi baholashni joriy etish bo'lib, bu zamonaviy ta'limning ko'plab muammolarini hal qiladi. Mezonlarga asoslangan baholashning afzalliklari nimada:

- 1) fanni o'rganish maqsadlariga mos keladi va o'qituvchining kayfiyatiga bog'liq emas (baholashning ob'ektivligini oshirishga yordam beradi);
- 2) yutuqning aniq ifodalangan darajalarini ta'minlaydi;
- 3) o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari (talabalar, ota-onalar, o'qituvchilar) uchun baholashni yanada tushunarli qiladi;
- 4) o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga hissa qo'shadi;
- 5) o'quvchilarning o'z mehnati natijasi uchun mas'uliyatini tarbiyalaydi;
- 6) o'rganish motivatsiyasining o'sishiga yordam beradi;
- 7) ta'lim sifatini oshiradi;
- 8) har bir darsda talabalarni baholash (talabalar o'rganishning yakuniy bahosi nimadan iboratligini ko'rishadi);
- 9) o'z-o'zini baholash va o'zaro baholash (juftlik va / yoki guruhlarda ishlash, talabalarining jamoada ishlash qobiliyatini shakllantiradi, lekin shu bilan birga o'qishni yakuniy baholashga o'quvchining minimal ta'siri mavjud).

Mezonlarga asoslangan baholash ikki turdagi baholashni o'z ichiga oladi: shakllantiruvchi va aniqlovchi [3]:

Shakllantiruvchi bayon

Trening davomida ishlab chiqariladi (kichik mustaqil ishlar, testlar va boshqalar yordamida); O'rganilayotgan mavzu yoki bo'lim oxirida (nazorat yoki test ishi yordamida);

Talabaga o'z ishini to'g'rilashga, yaxshi natijalarga erishishga yordam beradi; Talabalarga o'rganilgan mavzu bo'yicha o'z yutuqlarini namoyish qilish imkoniyatini beradi;

O'qituvchiga har bir talaba tomonidan materialni o'zlashtirganligi to'g'risida ma'lumot to'plash, uni tahlil qilish va keyingi ishlarni rejalashtirish, ya'ni o'rganish jarayonini yaxshiroq amalga oshirish imkonini beradi. O'qituvchiga o'quvchilarning yutuqlari bo'yicha yakuniy baho berish, yakuniy baholarni qo'yish imkoniyatini beradi.

Formativ baholash teskari aloqa tizimi vazifasini bajaradi, bunda talaba muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklari haqida ma'lumot oladi. Shu bilan birga, u yakuniy ish oldidan oraliq ishda etarlicha yaxshi bajarilmagan narsalarni yaxshilash uchun vaqtga ega. Shunga ko'ra, oraliq ishning har qanday, hatto eng qoniqarsiz natijalari ham talaba tomonidan faqat o'z natijalarini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar sifatida qabul qilinadi, chunki trimestr (choraklik, yarim yillik) baholarni belgilashda ular uchun baholar hisobga olinmaydi. Shunday qilib, oraliq ish uchun baho olayotganda, talaba yakuniy ish uchun bahosini oshirish uchun nima qilish kerakligi haqida aniq ko'rsatmalar oladi. Mezon asosida baholash faqat yakuniy ishlarning natijalarini hisobga oladi (mezon asosida).

Mezonlarga asoslangan baholashning majburiy sharti barcha ishtirokchilar uchun tushunarli bo'lgan "ijtimoiy shartnoma" dir. Baholash tartibini iloji boricha "shaffof" qiladigan batafsil ko'rsatmalarni (rubrikatorlarni) ishlab chiqish kerak. Rubriktorda talabaning muvaffaqiyati darajalari va tegishli ballar sonining batafsil tavsifi bo'lishi kerak. Men har bir baholash ish turi uchun shunday rubrikatorlarni tuzaman va mezon mazmuni mavzu mazmuniga qarab tanlanadi. Rubrikator talabani emas, balki uning bajargan ishini tavsiflashi muhimdir. Rubrikatorga ega bo'lish men uchun ishni tekshirishni osonlashtiradi va uni ob'ektiv qiladi; talaba uchun baholash asosli va shuning uchun tushunarli bo'ladi; shuningdek, bilim, ko'nikma va malakalarni tuzatish yo'llari aniq bo'ladi. Men va mening talabalarim tekshirish ishiga qanchalik yaxshi tayyorgarlik ko'rganliklarini qanday tushunish mumkin? Bunda nazorat ro'yxati yordam beradi. O'rganilayotgan mavzu bo'yicha talabalar egallashlari kerak bo'lgan asosiy bilim va ko'nikmalar ta'kidlangan. Tekshirish ro'yxatining asosiy vazifasi - kamchiliklarni kuzatish va bartaraf etish, muayyan bosqichlarda sifat nazorati. Tekshirish varaqasi - bu mavzuni o'rganishda talaba uchun harakat rejasi.

Nazorat varaqasi talaba tomonidan uch marta to'ldiriladi. Mavzu boshida sinfdagi bolalarga nazorat varaqlarini tarqataman. Ular mavzuni o'rganayotganda varaqning birinchi ustunini to'ldiradilar va shu bilan ushbu kontseptsiya bilan dastlabki tanishliklarini namoyish etadilar. Tekshiruv varaqlari bilan tizimli ishlash o'quv jarayonining barcha ishtirokchilarini (talaba, o'qituvchi, ota-ona) jalb qiladi, tashvishni kamaytirish, o'qituvchi tomonidan qo'yilgan talablarni aniq tushunish orqali o'rganish uchun motivatsiyani oshirishga imkon beradi, baholashning shaffofligini oshiradi (ya'ni, tushunish). ota-onalar va o'quvchilar tomonidan muammolar va ularni hal qilish yo'llari), bu bilim sifatining oshishiga olib keladi.

Ta'lim jarayonida mezonli baholash tizimini qo'llashning dolzarbligi ta'limning zamonaviy strategik vazifalari, ta'lim darajasini xalqaro standartlar va ta'lim sifatiga qo'yiladigan zamonaviy talablarni hisobga olgan holda oshirish zarurati bilan belgilanadi. ta'lim natijalarining ob'ektivligini va jahon ta'lim makonida maktab bitiruvchilarining raqobatbardoshligini ta'minlash uchun o'quvchilarning ta'lim yutuqlarini baholash va baholash uchun yagona talablarni ishlab chiqish [4, 14-bet].

Адабиётлар/Литература/References:

1. Asmolov A.G. The system-doer approach to the development of standards new generation products [electronic resource] https://docs.google.com/document/d/1ZKkc5Qmmfx25-YxAmbfBqWb4bGFDRcgAS72_Km68Xqs/edit?pli=1# (accessed 12/12/2019)
2. Khodjueva, Z. Language planning and objectives. Journal of educational discoveries and lifelong learning, V.2(5) 2021
3. Makhmudjonova, K. Z. (2022). DIFFICULTIES IN CRITERIA-BASED ASSESSMENT.IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(6), 28-31
4. The concept of introducing a system of criteria-based assessment of educational achievements of students of the Autonomous Organization of Education "Nazarbayev Intellectual Schools" [electronic resource] <http://edu.resurs.kz/method/tehnologiya-kriterialnogo-otsenivaniya-uchaschihsya> (date of access: 12.12.2019)
5. Criteria-based assessment of educational achievements of schoolchildren [electronic resource] <http://ujimdo.com/www36/o/s125aac67bb830431/download/t779791a9745e4522/1413812956/Kriterial.doc> (date of access: 12/12/2019)
6. System of criteria-based assessment of educational achievements of students. Methodological guide. - Astana: National Academy of Education. I. Altynsari- on, 2013. - 80 p.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/10 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).